

TÜRK OCAKLARI
ANKARA ŞUBESİ

G.M.K. Bulvarı Nu: 55/12 Maltepe / ANKARA
Tel : (0312) 231 04 97 • Belgegeçer : (0312) 229 11 70
www.ankaraturkocagi.org.tr • iletisim@ankaraturkocagi.org.tr

İMPARATORLUKTAN MİLLİ DEVLETE GEÇİŞ

TÜRK OCAKLARI
ANKARA ŞUBESİ

İMPARATORLUKTAN MİLLÎ DEVLETE GEÇİŞ

TÜRK OCAKLARI
ANKARA ŞUBESİ

---

*“İmparatorluktan
Millî Devlete Geçiş”*

Türk Ocakları
Ankara Şubesi
Yayımları Nu : 27

ISBN: 978-975-7739-19-7

Şubat 2007 - Ankara

Basıldığı Yer : Boyut Tan.Matbaacılık - ANKARA
(0312) 394 48 59

Bu kitap, Türk Ocakları Ankara Şubesi'nin 10 Aralık 2006'da Millî Kütüphane Salonunda düzenlediği “İmparatorluktan Millî Devlete Geçiş” konulu paneldeki konuşmaları ihtiva etmektedir.

İÇİNDEKİLER

Açış Konuşması (Türkân HACALOĞLU).....	1
Oturum Başkanı Nuri GÜRGÜR'ün Konuşması.....	9
Ermenilerin Türklere Yaptığı Katliam (Prof. Dr. Yusuf HALAÇOĞLU).....	19
Millî Devlete Geçişte Türk Ocaklarının Yeri ve Önemi (Doç.Dr. Yusuf SARINAY).....	33
Türkiye Cumhuriyeti'nin Millî Devlet Oluşu Ve Misak-ı Millî (Prof.Dr. Mustafa TURAN).....	45
Sorular ve Cevaplar.....	65

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN MİLLÎ DEVLET OLUŞU VE MİSAK-I MİLLÎ

Prof.Dr. Mustafa TURAN*

Değerli Türk Ocaklılar, Türk milliyetçileri, Türk Ocaklı gençler; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Yusuf Beyin bıraktığı yerden başlamış olalım. Öncelikle Misak-ı Milli'yi hazırlayan ortamın, milli bir Türk devletinin kurulması ile ilgili olduğu kadar günümüzde yaşanan olayların daha iyi anlaşılması için de önemli olduğunu belirtmemiz gerekmektedir.

Ünlü jeopolitikçi Rudolf Kjellen, bilinçli bir varlık olarak kabul ettiği devlet için üç temel şartı ileri sürüyor:

1- Sahanın geniş olması 2- Hareket serbestliği 3- İçeride birlik ve beraberlik.

Kjellen'in belirttiği bu unsurlar esas alınırca 20. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti, varlığını sürdürebilecek büyüklükte bir sahaya sahip ise de siyasi sınırları içinde bile serbest hareket edemeyen bir devlet, Osmanlı

---

* Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi

toplumu da birlikte yaşama azmini kaybetmiş bir toplum durumunda idi. Fredrich Ratzel'e göre de devletler, kendileri için kıymet ifade eden sahalara yönelirler ve küçük üniteleri kendi bünyelerine katmak suretiyle eritmeye çalışırlar. Tarihte pek çok devlet, ülkelerine dahil ettikleri üniteleri kendi kültürleriyle eritemedikleri veya buna gerek görmedikleri için yıkılmışlardır. Bu görüşlerden hareketle devletlerin kurulmaları, büyümeleri, yıkılmaları veya yaşamalarındaki temel sebebin milli kültür, milli kimlik ve milli bilinç ekseninde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Atatürk'ün "**Muharebe, daima mücadele halinde bulunan kuvvetlerin gözle görünür hal ve şekil almasıdır.**" Sözleri de bu hususu teyit etmektedir. Burada tarihte ve bugün milletlerin ve devletlerin yaşamasını temin eden, dağılmasına, diğer milletler içerisinde erimesine, yok olup gitmesine mani olan hususun fertlerin mensup olduğu millet ve devlete bağlılık hissi olduğunun da belirtilmesi gerekmektedir. Bu fikirler muvacehesinde değerlendirilse, siyasi, idari, iktisadi, askeri ve içtimai çözülme içerisinde bulunan Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının mukadder olduğu hemen anlaşılır.

Yusuf Akçura, Osmanlı Devleti'nin çöküşünü iki tarihi sebebe dayandırır. Bunlardan biri devlet arazisinin harici düşmanlar tarafından zapt ve istilâsıdır. Diğeri de devleti oluşturan gayr-ı Türk ve gayr-ı Müslim unsurların câmiadan ayrılıp birer siyasi heyet teşkil etmeleridir.

Emperyalist devletlerin menfaatleri ile gayr-ı Türk unsurların emelleri birleşince mesele Osmanlı Devleti'ndeki gayr-ı Türk unsurların çoğunluğu temsil ettikleri yerlerde bağımsızlıklarını kazanmaları şeklindeki genel tarihi süreç olmaktan çıkmış Türk yurdunun Avrupa kana-

dının yıkılışı ve bu topraklarda Türk varlığının topyekün, sistemli imhasına dönüşmüştür.

Osmanlı topraklarının paylaşılması 1815 Viyana Kongresi'nden itibaren güçlü devletlerin en önemli meselesi idi. Bunu sağlayabilmek için muhtelif sebeplerle bir araya gelen devletler çıkarları doğrultusunda uzlaşmaya çalışıyorlardı. Ancak Birinci Dünya Savaşı'na kadar her devleti memnun edecek bir paylaşım gerçekleşmemiştir. Osmanlı Devleti'nin gün geçtikçe zayıflaması, devletin siyasî ve askerî zaafı paylaşımı kolaylaştırmışsa da jeostratejik önemi haiz bir coğrafya olması, emperyalist devletlerin çıkarları açısından bu paylaşımın o kadar da kolay olmayacağını gösterecektir.

Dünya Savaşı başlarken Osmanlı Devleti, yorgun, yenik ve yalnız bir devleti. 1912-1913 Balkan Savaşı'nda tarihinin en acı, en haysiyet kırıcı yenilgisine uğramıştı. Bulgar ordusu İstanbul kapılarına dayanmıştı. Türk orduları Rumeli'de adeta silah atmadan bozulmuş ve dağılmıştı. Devletin yeni bir savaşı kaldırabilecek gücü yoktu.

Emperyalist devletlerin faaliyetleri ve baskıları sonunda Osmanlı Devleti, artık kağıt üzerinde her ne kadar bağımsız görünüyorsa da aslında hakimiyet haklarını tam olarak kullanamayan, yarı sömürge özellikleri gösteren bir devlet durumunda idi. Dolayısıyla 20. yüzyıl başlarına kadar cereyan eden olaylar devletin bağımsızlığını ciddi olarak tehlikeye sokmuştur.

20. yüzyılın başlarında mevcut durumun muhasebesini yapan Mustafa Kemal Paşa da artık devletin bağımsızlığını koruyamadığını görüyor ve Türk Milleti'nin bağımsız bir devlet kurması gerektiğini düşünüyordu. O'nun daha 1907 yılında ifade ettiği şu sözler kısa bir süre

sonra olayların seyri içerisinde takip edeceği davanın amacını da ortaya koyması bakımından kayda değerdir. "Meşrutiyet, köhneleşmiş ve insicâmını kaybetmiş olan Osmanlı İmparatorluğu'nun gövdesi üzerinde değil, aksine Türk çoğunluğunun yaşadığı kısım üzerinde, düşmanların yani büyük devletlerin yapacağı bir tasfiye yerine, kendi başına bir Türk devleti kurmalıdır. Nüfusun yarısı Türk olmayan ve halbuki geniş bir saha işgal eden devletin bütün varlığı ve müdâfaası Türk'ün omuzlarına yüklenmiş, Hıristiyan azınlıklar ise yalnız kendi çıkarlarını sağlamakla kalmıyor, komşu ve aynı ırktaki devletlerle birleşmek için fırsat kaçırmak istemiyorlar. Geriye kalan Türkler ve Araplar, ayrı ayrı devletlerin sömürgeleri haline getirilecek, Türk'ten başka unsurlar, düşman devletlerin tarafını tutacaklar. Şu halde devlet gövdesinin çökmesiyle hasıl olacak enkazın altında ezilip perişan olmak mı, yoksa çoğunluğu Türk olan millî sınırlara çekilerek burasını mı savunmak daha doğru ve hayırlı olacak ? Ben selâmeti ikinci fikrin tatbikinde görüyorum".

Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın söylediği hususlar gerçekleşmiş, Trablusgarp ve Balkan Harplerinden sonra Osmanlı Devleti kendini Birinci Dünya Harbi'nin içinde bulmuştur. Harbe girilmesi, büyük kayıplar bir yana, devletin sonu olmuş, bu devlet içinden yeni bir Türk devleti çıkarılmasını da iyice zorlaştırmıştır. Mondros Mütârekesi'nin uygulanış tarzı da bunu izah etmektedir. Mütârekenâme'nin meşhur 7. maddesi ile Müttefikler, "Güvenliklerini tehdit edecek bir durum olduğunda herhangi bir stratejik yeri işgal etme hakkını" elde etmişlerdi. Mütâreke gereğince Osmanlı ordusu terhis edilir; silâh ve cephanelere el konulur. Bütün bu olumsuz-

luklara rağmen Mustafa Kemal Paşa'da, yıkılan bir devletin içinden millî ve bağımsız bir Türk devleti çıkarmak fikir ve hissiyatı hâkimdir.

Birinci Dünya Harbi'nin sonunda devlet, imzaladığı mütareke ile sadece ateş kesmiş olmuyor, fiilen ve hukuken varlığına da son vermiş oluyordu. Nitekim çok geçmeden imzalanacak olan Sèvres Antlaşması ile de bu husus tescil edilmiş olacaktır. Mesele "**Şark Meselesi**" çerçevesinde değerlendirilirse, yaşama hakkı elinden alınmak istenen sadece Osmanlı Devleti değil, onu yıllarca yüceltmiş, onun uğrunda her şeyini feda etmekten çekinmemiş olan Türk milletidir. Ancak Birinci Dünya Harbi boyunca cephelerdeki mücadele göstermiştir ki, var olmak inisiyatifini kaybeden Osmanlı Devleti'dir. Türk Milleti, bu çetin mücadele boyunca var olduğunu ve var kalmak istediğini göstermiştir. Harp boyunca na-müsait şartlarda cereyan eden mücadelede Türk milleti, hür yaşamak azmiyle sonu geldi denildiği bir anda yaşayacağını ispat etmiştir. Birinci Dünya Harbi sonunda savaş, Türk milleti için bitmeyecek, yeniden başlayacaktır. Artık bu savaş, Atatürk'ün liderliğinde Türk milletinin her bakımdan bağımsız bir devlet kurma yolunda vereceği bir savaş olacaktır.

Atatürk Nutuk'a, "**1919 yılı Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. Umumî durum ve manzara: Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu grup, Dünya Savaşı'nda ye-nilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir ateşkes anlaşması imzalanmış. Büyük Harbin uzun yılları boyunca, millet yorgun ve fakir bir halde.**" diye başlar ve kısaca bir durum tespitinde bulunur. Sonra düşünülen kurtuluş çarelerini sıralar ve şunları söyler: "**Efendiler, bu durum**

karşısında tek bir karar vardı. O da millî hâkimiyete dayanan kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak...İşte İstanbul'dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun'da, Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulanmasına başladığımız karar, bu karar olmuştur...Türk'ün haysiyeti ve gururu ve kaabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa, mahvolsun daha iyidir. Öyleyse ya istiklâl ya ölüm!" İşte bağımsızlığın, millete güvenin ve kararlığın ifadesi budur: "ya istiklâl ya ölüm"

Galip devletlerin Türkiye ve Türkler hakkındaki düşünceleri karşısında bazıları için en tabii yol mevcut duruma katlanmak olarak görülüyorsa da Milli Mücadele'nin her safhasında yer alan Mustafa Kemal Paşa, bir yandan silahlı mücadelenin zeminini hazırlarken bir yandan da siyasi ve hukuki alanda başarının elde edilebilmesi gereği ve gerçeğinden hareket ediyordu. Erzurum Kongresi'nin açılışından birkaç gün önce yapılan gizli bir toplantıda Mustafa Kemal Paşa mevcut durum karşısında şu tespitte bulunuyor ve yapılması gerekeni büyük bir kararlılıkla söylüyordu: "Millet mustarip ve perişan bir haldedir. Akıbetin ne olacağını merak etmekte ve kurtuluş çaresi telakki ettiği her tedbire başvurmakta, memleketi kurtarmak ve müdafaa etmek ümide ile muhtelif mahallerde, muhtelif namlar ile cemiyet teşkil etmektedir. Ordu, harb-i umuminin bin bir meşakkati ile yorgundur. Yorgunluğuna ve hatta bitkinliğine rağmen vatanın parçalanmak istendiğini görerek önleyici çareler aramakla cidden meşguldür. Bunun için üç fikir çarpışmaktadır:

a) Galip devletlerle savaş edemeyeceğimize göre uysal, fedakar ve uyumlu hareket etmek

b) Padişahın etrafında toplanmak ve düşman devletlerin Padişah ve Halife için hükümranlık hakkı tahıyacağı bölgede Osmanlı Devleti'ni idare etmeye gayret eylemek

c) Osmanlı Devleti'nin taksimi kararlaştırılmış olduğuna göre ırk ve bölge hususiyetlerine ehemmiyet vermek ve bu imkandan faydalanarak mevzii kurtuluş çareleri aramak...

-Arkadaşlar, tek tedbir: Hakimiyet-i Milliye'ye dayanan kayıtsız, şartsız müstakil bir Türk devleti teşkil etmek ve bu hedefe behemehal vasıl olmaktır. Hedefimiz bu olacaktır. Kolay şey değil. İdealimizi tahakkuk ettirmek yolunda şimdiden şahıs şahıs yükleneceğimiz vazifeler ağır, müşkil, hatta tehlikeli olacaktır. Milli Mücadele, topyekün mücadele esastır. Büyük mukavemetlerle, ihanet ve hıyanetlerle karşılaşacağımız muhakkaktır... Memlekette ve elimizde tek tepe ve kurşun kalıncaya kadar mücadele etmek azmimiz daima mahfuz kalacaktır ve kalmak mecburiyetindedir."

Bu arada Türk aydınınının kararsız ve umutsuz bir halet-i ruhiye içinde olduğunu da belirtmemiz gerekmektedir. Ayrıca sıkıntı ve bunalım içindeki toplumda bilinçsiz bir kesimin olduğu da bilinmektedir. Bu çok önemli. Yakup Kadri'nin (gençler için söyleyelim) Yaban romanını okumuşsunuzdur. Orada bir köylü ile roman kahramanı savaş yorgunu mütekait-gazi subayın bir konuşması vardır. Bir delikanlıya der ki, bak sen taşı sıksan suyu çıkarırsın, bu kadar gençsin, zıpkın gibi delikanlısın. Yunan uçakları uçuyor, sen burada ne geziyorsun, niye Kuva-yı Milliye'ye katılmıyorsun? Uçsun beyim der, onlar kuş gibidir bir şey yapmazlar. Ben bunu cehaletin bir ifadesi, bilinçsizliğin bir ifadesi olarak görüyorum. Burada kısaca başka bir hususun üzerinde de durmakta fayda vardır. Anadolu'da işgaller başladığı zaman, yanımızda müttefik-

lerimiz de yoktu. Kahir bir güce karşı sadece bu topraklar üzerinde bağımsız yaşamak isteyen, milli bir devlet kurmak isteyen Türk milleti vardı. Lord Curzon o tarihlerde şunları söylüyordu: **“Türkler Avrupa’dan atılmalıdır, bir veba tohumu olan, harflerin yaratıcısı komşuları için bir küfür olan Türkler Avrupa’dan silinmelidir.”** Bu arzu Avrupa ile kalacak mıdır? Tabiatıyla kalmayacak, Türklerin Avrupa’dan değil, Anadolu’dan da atılması düşünülecektir. Yani, sizi küfür olarak addeden bir anlayışın, bir zihniyetin, sizi o coğrafyada yaşatacağını beklemez mümkün müdür? Acımasız işgallere karşı gücümüz var mıdır? İncancımız var, hissiyatımız var. Yusuf Sarınoy Hoca bir cümleyle ifade ettiler; İzmir’in işgalinden bir gün önce, 14 Mayıs 1919 akşamı Yahudi maşatlığında (İzmirli olanlarımız varsa bilirler, Yahudi mezarlığında) bir miting yapılıyor. Bu tarihe geçiyor, “Ey Bedbaht Türk” diye bir bildiri yayınlıyorlar, bütün temsilciliklere gönderiyorlar. Bu mitingi yapanlar, miting sonrası alınan karar doğrultusunda bölgenin en yetkili askeri amiri 14. Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa’nın kapısına dayanan Türk Ocaklı gençlerdir. Diyorlar ki, lütfen bize silah verin. Kışlanızda (Sarıklı) silah var, silah verin, biz Yunan işgalini kabullenmiyoruz, biz buna karşı direneceğiz. Ali Nadir Paşa böyle bir şeye cesaret edemiyor. Sükûnetle dağılın diyor, hiçbir şey yapamam, veremem diyor ve silah vermiyor. Ertesi gün bildiğiniz gibi Yunan vahşeti yaşanacaktır. Hocam, belki çok ihtiyatlı konuşuyor, ama bu konuyu çalıştığım için söylüyorum, Yunanlılar Türklere soykırıma girişiyorlar. Sadece işgal günü İzmir banliyöleriyle beraber öldürülen Türklerin sayısı 2 bin kişidir. Süleyman Fethi Bey, **“Zito Venizelos”** demediği için Kordon üzerinde süngüleniyor. (Yunan hastanesinde yaraları

tahriş edilerek öldürülmüştür) Yüzlerce vahşet tablosu. Yağız bir Türk delikanlısının Yunan bayraktarına attığı kurşun (ilk kurşun), direniş ruhunun bir numunesi olarak bir çığ gibi yayılacaktır.

Konumuza dönersek, Mustafa Kemal Paşa bu sözleriyle zor ve meşakkatli mücadelenin altını çizmiş oluyordu. Kayıtsız ve şartsız bağımsız bir devlet kurmak için verilecek mücadele askeri olduğu kadar siyasi ve hukuki bir mücadele olacaktır. Bu mücadeleyi de hukuki temsili uhdesine alan, Türk Milleti’ni temsil eden meşru bir hareket yürütmeliydi. 1919 yılı içindeki faaliyetler bu bakımdan büyük bir önemi haizdir. Özellikle 21-22 Haziran 1919 tarihinde yayımlanan Amasya Tamimi işgaller karşısında Türk davasının bir ifadesi olarak görülebilir de devletlerarası hukukta ibra edilecek bir metin değildi. Erzurum ve Sivas Kongreleriyle birlikte değerlendirilirse 1919 yılı içinde Anadolu’daki hareket, bir yandan meşru müdafaa hakkını kullanmak suretiyle milli direniş ruhunu uyandırmaya yönelik bir anlam içermektedir. Mondros’u kabul etmeyen bir hareket, bir süre sonra son derece ağır şartları içerecek olan bir antlaşmanın dayatılacağına farkındadır. İşgal ve ilhakı reddeden Milli Mücadele’nin sistematik bir ifadesi gerekmekteydi. Bu itibarla haklı davanın meşruiyeti genel olarak Wilson prensiplerine dayandırılacaktır. Emperyalist devletlerin bu prensipleri ne kadar itibara alacakları ve Türk bağımsızlığını ne kadar tanımak isteyecekleri müphem olmakla birlikte dünya kamuoyunda mücadelenin meşruiyeti bu yolla anlatılabildi. Son Osmanlı Mebusan Meclisi’nin açılması, bu mecliste memleket endişesi taşıyan ve Anadolu’daki hareketi de destekleyen bir çok mebusun bulunması, milli davanın dünya kamuoyuna duyurulmasını sağlayacak bir

metnin ortaya çıkması için iyi bir fırsat olabilirdi. İşte Anadolu'nun İtilaf devletlerince paylaşılması ve işgaller karşısında Anadolu'da başlayan Milli Mücadele davasının esaslarının belirlendiği Misak-ı Milli adıyla bilinen bir bildirge hazırlanacaktır. Bu bildirgenin, Milli Mücadele'nin siyaseten ve hukuken savunulmasında ve başarıya ulaşmasında önemli bir yeri olacaktır.

Samsun'dan Amasya'ya gelen Mustafa Kemal Paşa, 21/22 Haziran 1919 gecesi meşhur Amasya Tamimi'ni yayımlar. Amasya Tamimi'nin maddeleri incelendiği zaman millî devlet kavramının ihtiva ettiği mânayı bulmak mümkündür. Zaten Amasya Tamimi'nden, Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı ve Cumhuriyet'in ilânına kadar giden hareket çizgisi tamamen bu fikir ile kâim olmuştur. Tamimin birinci maddesinde vatanın şu veya bu köşesinin tehlikede olduğu değil, vatanın tamamının tehlikede olduğu ifade edilmek suretiyle vatanın bütünlüğü öncelikle vurgulanmıştır. Bizce en önemlisi burada, üçüncü maddede belirtilen "**İstiklâl'in yine milletin azim ve kararıyla kurtarılacağı**" ifadesidir. Bu sözler Türk tarihinde ilk kez duyuluyordu. Böylece "**İrâde-i Milliye**" ve "**Hâkimiyet-i Milliye**" esasları artık Millî Mücadele ve Türk Devleti için temel ve sarsılmaz bir âmil olmuştur. Bu itibarla Amasya Tamimi bir "bağımsızlık beyannamesi"dir. Amasya Tamimi ile İstanbul Hükümeti'ne karşı, daha henüz hiç bir hukukî oluşum olmadığı halde büyük bir cesaretle cephe alındığı görülmektedir. Ayrıca, hukukî zemini hazırlayacak olan milli bir heyetin toplanması kararı da tarihî bir karar olmuştur.

Erzurum Kongresi'nde alınan kararlara baktığımız zaman bütün maddelerin milli bağımsızlığın sağlanmasına

matuf kararların açıkça ifade edildiği görülür. İlk defa milli sınırlar içinde bir bütün olan vatanın her türlü yabancı işgal ve müdâhalesine karşı milletin birlikte müdâfaa ve mukavemet edeceği ifade ediliyor, "Hıristiyan unsurlara siyasi hakimiyetimizi ve sosyal dengemizi bozucu imtiyazlar verilemez", "**Manda ve himaye kabul olunamaz**" hükümleriyle de milli bilinç ve milli bağımsızlık konusundaki kararlılık ortaya konulmuş oluyordu. Bu kararların gerçekleşmesi için Kuvâ-yı Milliye'nin âmil ve İrade-i Milliye'nin hâkim kılınması esasından hareketle Milli bir Meclisin derhal toplanması kararlaştırılıyordu.

Erzurum ve Sivas Kongreleriyle ilgili olarak üzerinde durulması gereken önemli bir husus da milli davanın hukuki dayanağını teşkil edecek olan Misak-ı Milli'nin ilan edilmesidir. İstiklâl Harbi başladıktan sonra millî bir devletin kurulması görüşü resmen ilk defa Misak-ı Millî'de yer almış, bu görüş önce Erzurum Kongresi'nde kabul edilip, sonradan Sivas Kongresi'nde genişletilerek 28 Ocak 1920'de Meclis-i Mebusan tarafından tasvip edilmiştir. Bu itibarla Misak-ı Millî, İstiklâl Harbi'nin siyasî ve askerî hedeflerini gösteren bir belge olmuştur.

Aralık 1919 sonlarında, Mustafa Kemal Paşa başkanlığında, Ankara'da toplanan Heyet-i Temsiliye'nin yaptığı görüşmeler sonunda Türk istiklâlinin esaslarını tanzim eden bir metin hazırlanmış, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Heyet-i Temsiliye üyeleri tarafından imzalanmıştır. Hazırlanan metin daha sonra son Osmanlı Meclisi'ne Trabzon mebusu olarak seçilen Hüsrev Bey'e verilmiş, O da bunu, mecliste Millî Misak'ı hazırlamakla görevlendirilen komisyona ulaştırmıştır. Esasen Misak-ı Millî esaslarının daha Erzurum Kongresi'nde tespit olduğu, kongre beyannamesinde ifadesini bulduğu söylene-

bilir. Meclis'e intikal eden bu metin, çok az bir değişiklik yapılarak 28 Ocak'taki resmî olmayan gizli toplantıda mevcut bütün üyelerin ittifakıyla kabul edilmiştir. Düşman toplarının önünde ve düşman askerlerinin süngüleri altında olsa da Milli Meclis, diğer günlerde pek görülmeyen bir cesaret ve yiğitlik göstermiştir. Takrir sahibi Şerif Bey'in şu sözleri o günkü halet-i ruhiyeyi göstermesi bakımından kayda değerdir:

“İntihap dairelerimizden milletimiz bizlere, kendilerini temsil şerefini vererek buraya gönderdiği zaman ilk vazife olarak yaşama hakkını ve haysiyetini tebellür ettiren en masum haklarını ziman (güvence) altına alan, mazisinin parlak günlerini istikbal için de düşünmek hakkı olduğunu söyleyen ve bunun için de icap ederse bütün millet fertleri olarak ölmeyi göze alan şu Ahd-ı Milli'yi ilan etmemizi istedi... Biz, maddi, manevi varlığımızın bize temin ettiği hakk-ı sarihi, hakk-ı hayatı istiyoruz. Başka bir şey istemiyoruz. Şimdi okuyacağım peyman-ı millidir. Milletın yemini- dir. Türk milleti ya bu yeminin şartlarını yerine getirecek ya bu yolda tarihin huzurunda şerefle silinip gidecektir. Fakat esir olmayacağız efendiler.”

Türk İstiklâl Mücadelesi'nin esaslarını belirleyen Misak-ı Millî metni şöyledir:

1- Osmanlı Devleti'nin özellikle Arap çoğunluğunun yerleşmiş olduğu, 30 Ekim 1918 tarihli mütarekenin yapıldığı sırada, düşman ordularının işgali altında kalan kısımlarının geleceğinin, ahalisinin serbestçe beyan edecekleri oylarla belirlenmesi gerekir. Söz konusu mütareke çizgisi içinde din, soy ve amaç birliği bakımından birbirine bağlı olan, karşılıklı saygı ve özveri duyguları besleyen soy ve toplum ilişkileri ile çevrelerinin şartlarına saygılı Osmanlı

İslâm çoğunluğunun yerleşmiş bulunduğu yerlerin tümü, ister bir eylem, ister bir hükümle olsun, hiç bir nedenle birbirinden ayıramayacak bir bütündür.

2- Halkı, özgürlüğe kavuşunca, oylarıyla Anavatan'a katılmış olan üç il (Elviye-i Selase yani Kars, Ardahan ve Batum Livaları) için gerekirse yeniden halkın serbest oyna baş vurulmasını kabul ederiz.

3- Türkiye ile yapılacak barışa kadar ertelenen Batı Trakya'nın hukukî durumunun belirlenmesi de halkının özgürce açıklayacağı oya göre olmalıdır.

4- İslâm Halifeliği'nin ve Saltanatın merkezi ve Osmanlı Hükümeti'nin başkenti olan İstanbul şehri ile Marmara Denizi'nin güvenliği her türlü tehlikeden uzak tutulmalıdır. Bu ilke saklı kalmak şartıyla, Akdeniz ve Karadeniz boğazlarının dünya ticaretine ve ulaşımına açılması konusunda, bizimle birlikte öteki devletlerin oy birliği ile verecekleri karar geçerlidir.

5- Müttefik Devletler ile düşmanları ve onların kimi ortakları arasında yapılan antlaşmalardaki ilkeler çerçevesinde, azınlıkların hakları, komşu ülkelerdeki Müslüman halkların da aynı haklardan yararlanması umudu ile bizce de benimsenip güvence altına alınacaktır.

6- Ulusal ve ekonomik gelişmemize imkân bulunması ve daha çağdaş biçimde düzenli bir yönetimle işlerin yürütülmesini başarmak için, her devlet gibi bizim de gelişmemiz şartlarının sağlanmasında bütünüyle bağımsızlığa ve özgürlüğe kavuşmamız ana ilkesi varlık ve geleceğimizin temelidir. Bu nedenle siyasî, adlî ve iktisadî alanlarda belirlenecek borçlarımızın ödenmesi şartları da bu ilkelere aykırı olmayacaktır.

Ahd-ı Peyman, Peyman-ı Millî adları da verilen bu Millî And, Meclis-i Mebusan'da 28 Ocak 1920'deki gizli

oturumda, hazır bulunan bütün mebuslarca imzalanarak tasdik edildikten sonra 17 şubat 1920 tarihindeki aleni toplantısında Türk ve dünya kamuoyuna duyurulmuştur Misak, bir bildiri şeklinde bütün yurda ve yabancı devlet temsilciliklere dağıtılmıştır.

Misak-ı Milli'nin maddeleri incelendiği zaman Amasya Tamimi'nde ifade edilen hususların başka bir şekilde ifade edildiği anlaşılır. Misak-ı Milli'nin birinci maddesinde öncelikle Osmanlı Devleti'nin sınırlarının belirlenmesi hususundaki prensip ortaya konulmuş oluyordu. Buna göre Mütareke sınırları esas alınmış; bu sınırların içinde ve dışında kalanların durumları belirlenmiş oluyordu. Mütareke sınırları dışında kalan yerlerin geleceği buralarda yaşayan halkın serbestçe vereceği karara bırakılırken mütareke sınırları içinde kalan yerlerin hiçbir şekil ve sebeple ayrılmaz bir bütün olduğu kabul edilmiştir. Mütareke sınırları içinde yaşayan ahalinin "din, soy ve amaç birliği bakımından birbirine bağlı olan, karşılıklı saygı ve özveri duyguları besleyen Osmanlı İslâm çoğunluğu" olarak tanımlanması önemli bir husustur. Bu tanımlamadan hareketle din, soy ve amaç birliği bağlamında mütareke sınırları içinde yaşayan tabiki Türk milletidir ve bu tanıma uygun insanların yerleşmiş bulunduğu yerlerin tümü de Türk vatanıdır.

Misak-ı Milli'nin ikinci ve üçüncü maddelerinde ifade edilen Elviye-i Selase ve Batı Trakya'nın geleceğinin halkın özgür oylarına bırakılıyor olması birinci maddeyi teyit etmektedir. Bu yerlerin, özellikle 1877-78 Osmanlı-Rus Harbinden sonraki dönemlerdeki durumlarının göz önünde bulundurulduğunu; demografik olarak her şeye rağmen Türk olduğu konusunda bir güvenin hakim olduğunu görmekteyiz.

Bu gün de geçerliliğini koruyan mesele, bir coğrafyanın kimliğinin üzerinde yaşayan insan ve kültür unsuruyla mütenasip olduğudur. Bu sebeple devletlerarası mücadele ve münasebetlerde hukuken haklılık veya haksızlık bağlamında söz konusu edilen en önemli iddialardan biri nüfus meselesi olmaktadır. Osmanlı Devleti gibi bir dünya devletinin tasfiyesi aşamasında demografik yapının hukuki platformda esas alınması da kaçınılmaz olacaktır. Wilson prensipleri de demografik ve kültürel yapı üzerine temellendirilmişti. Hal böyle olmakla birlikte 18 Ocak 1919 tarihinde Paris'te toplanan İtilaf Devletleri temsilcilerinin, oluşturdukları yeni dünya düzeni içerisinde Türklerin nüfus kesafetini esasen dikkate almak istememiş olmaları meselenin başka bir yönünü göstermektedir. Bu devletlerin, Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Paris Konferansı'nda Batı Anadolu'da kesif bir Rum nüfusunun bulunduğu iddiasına delil olmak üzere sunduğu Rum kilisesi tarafından tanzim edilmiş gerçek dışı nüfus istatistiklerini dikkate alırlarken, bölgede Türk nüfusunun Rum nüfustan tartışmasız fazla olduğunu bilmemeleri mümkün değildi. Yine kurmayı tahayyül ettikleri ve planladıkları Ermeni devleti için de ileri sürülen iddianın temeli Ermeni nüfusa dayandırılmaktaydı. Sèvres Antlaşması'nda Van, Erzurum, Bitlis ve Trabzon illerinin bulunduğu alanda bir Ermenistan devletinin kurulmasından (10.madde) başka Kürtlerin Doğu Anadolu'da bağımsız bir devlet kurmak isterlerse bunun kabul edilebileceği (9.madde) yönündeki kararları Anadolu'da bile Türk milletinin varlığının kabul edilmediği veya kabul edilmeyeceği anlamını taşımaktadır ki bu durum işgalci devletlerin politik bir ikileminden başka bir şey değildir.

Misak-ı Milli'nin dördüncü maddesinde Payitahtın ve Marmara denizinin güvenliğinin korunması ilkesi saklı kalmak şartıyla boğazların dünya ticaretine ve ulaşımına açılması konusunda diğer devletlerle birlikte oy birliği ile verilecek kararın geçerli olacağı ifade edilmiştir. Bu karar bağımsız bir devletin hukuk-ı hükümanisine hanel getirecek bir ifade gibi görünmekte ise de o günkü şartlar içerisinde “**politika-güç**” değerlendirilmesi yapıldığı takdirde, bu kararın boğazlar meselesinin Türk devleti lehine çözümlenmesi için atılan en uygun adım olduğu söylenebilir. I. Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti'nin muhtemel bir savaşa katılmamak için gösterdiği bütün gayretlere rağmen kendisini savaşın içinde bulduğu hatırlanırsa fiilen işgal altında bulunan bir devletin boğazlar gibi stratejik bir mevki konusunda tam olarak hüküman olması düşünülemez

Misak-ı Milli'nin beşinci maddesinde azınlıkların hakları ile ilgili olarak müteakabiliyet esası benimsenmiştir. Bu tanımlama Osmanlı Devleti'nde asırlarca Türklerle birlikte yaşamış olan azınlık unsurların yeni devlet içerisindeki yerinin Osmanlı millet sistemindeki gibi olmayacağını bir işareti olarak kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Bu aynı zamanda yıllardır Osmanlı Devleti'nde yaşayan azınlık unsurlar üzerindeki emperyalist hesapların ve siyasi zorlamaların önüne geçilme düşüncesinin bir tezahürüdür.

Misak-ı Milli'nin altıncı maddesinde milli varlığın ve geleceğin temeli olarak bağımsızlık ve özgürlük şartı getirilmiştir. Devamında siyasî, adlî ve iktisadî alanlarda belirlenecek borçların ödenmesi şartlarının da bu ilkelere aykırı olmayacağı ilave edilmiştir. Milli varlık ve istiklalini Meclis-i Mebusan'da böyle bir belgede açıkça ifade

edilmesi en önemli bir husustur. Bu ifade bir çok yerde ve belgede İstiklal-i tam şeklinde ifade edilecektir. Misak-ı Milli'nin Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda kabul görmesi İngilizleri hayli öfkelenmiştir ve baskılarını artırmışlardır.

17 Şubat 1920 tarihinde dünya kamuoyuna duyurulan Misak-ı Milli'nin İtilaf Devletlerince Türk tarafının tezi gözüyle görülmediğinin belirtilmesi gerekmektedir. Misak-ı Milli'nin, mana ve mahiyetine uygun bir kabul görmesi emperyalist devletlerin işine gelmeyeceği gibi askeri başarılar elde edilmeden de kabulü beklenemezdi. Nitekim 10 Ağustos 1920 tarihinde İstanbul Hükümeti'ne imzalattıkları Sèvres Antlaşması'nda Misak-ı Milli'nin hiçbir şekilde göz önüne alınmadığı açıkça görülecektir. Misak-ı Milli açısından bakılırsa Sèvres Antlaşması'nın kabulü ve uygulanabilirliği asla yoktu. Sèvres Antlaşması'nda Türklere bırakılacak olan sınır çizilmiş, bu sınırın dışında kalacak olan bölgelerde Ermenistan ve Kürdistan devletlerinin kurulması öngörülmüştür. Misak-ı Milli sınırları dışında kalan Hicaz'ın bağımsız bir devlet olması kabul edilirken Mısır'daki haklarından vaz geçmesi, Suriye Irak ve Filistin ile ilgili alınacak olan kararlara da Osmanlıların uymaları kararlaştırılmıştır. Misak-ı Milli'de ifadesini bulan milli sınırlar içinde kalan yerlerde bağımsız Ermenistan ve Kürdistan gibi devletlerin yer alması kabul edilemeyeceği gibi Suriye ve Irak'ta da Misak-ı Milli sınırları içinde bulunan yerler vardır. Oniki Ada'nın İtalyanlara, Akdeniz'deki diğer adaların Yunanlılara bırakılması ile Yunan işgalindeki İzmir ve çevresinin de 5 yıllık bir süreçte Yunanlıların eline geçebileceği yönündeki kararlar fiili bir durum olup bu yerler de Misak-ı Milli sınırları içerisinde bulunan yerlerdi. Boğazlar ve mali konulardaki kararlarla birlikte değerlendirilirse Sèvres

res Antlaşması'nın Misak-ı Milli ile kabil-i telif hiçbir yanını bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile Misak-ı Milli, Sèvres'e adeta meydan okuyan bir belge olarak mülâhaza edilmelidir.

Misak-ı Millî bir Osmanlı Parlamentosu kararı olmakla birlikte onu hazırlayanlar milletten aldıkları yetki ile bunu yapmışlardı. Misak-ı Millî, kutsal bir yemin olarak T.B.M.M.'nin de hedefi idi. O artık yeni Türk devletinin ülkesini belirleyen, sonuna kadar çalışılacak millî bir ülkü ve hedef olmuştu. Başka bir ifade ile bu karar, Misak-ı Millî'nin Osmanlı hukuku açısından tartışmalı olan varlığını tam anlamıyla yasallaştırmış, millî devletin temellerini atmıştır. Misak-ı Millî böylece, T.B.M.M. tarafından yürütülen Millî Mücadele'nin çerçevesini çizmiştir. Özellikle 1920 yılı sonlarına doğru Misak-ı Millî'nin gerçekleştirilmesi için somut neticeler alınmaya başlanmıştır.

Misak-ı Millî'nin yalnız iç hukuk bakımından değil, asıl devletlerarası hukuk açısından büyük önemi de 1920 yılı sonlarına doğru anlaşılmaya başlanacaktır. Londra Konferansı'na katılacak olan T.B.M.M. Baş delegeşi Bekir Sami Bey'e Mustafa Kemal Paşa, kendisine ve başkanlığındaki heyete verilen yetkilerin Misak-ı Millî'nin belirlediği sınırları aşamayacağını ifade edildiği gibi konferans sırasında yapılan ikili anlaşmaların Mustafa Kemal Paşa ve T.B.M.M tarafından reddedilmesinde de aynı gerekçe söz konusu edilmiştir.

Londra Konferansı'nda İtilâf Devletleri Temsilcileri Misak-ı Millî'yi pek ciddiye almamışlarsa da 16 Mart 1921'de imzalanan Moskova Antlaşması ile Misak-ı Millî, uluslararası bir antlaşma metnine somut olarak girmiş olacaktır. 20 Ekim 1920 tarihinde Ankara İtilâfnâmesi'nde

ise Misak-ı Millî, görüşmelerin bütün safhasında kendini hissettirecek ve Misak-ı Millî'den taviz verilemeyeceği açıkça belirtilecektir. Görüşmelerde ve anlaşmanın imzalanmasında diğer maddelerinin yanı sıra özellikle "Millî ve iktisadî gelişmemizi sağlamak için her devlet gibi tam bir istiklâl ve hürriyete sahip olmamız varlık ve geleceğimizin temelidir. Bu sebeple siyasî, adlî, malî gelişmemize engel olan kayıtlara karşıyız. Ortaya çıkacak devlet borçlarımızın ödeme şartları da bu esaslara aykırı olmaması gerekir." hükmü temel kabul edilecektir.

Bu bilgilerden anlaşılacağı gibi galip devletler kendi menfaatlerinin tahakkuku yolunda Türk milletinin tabii ve tarihi haklarını çiğnemekte hiçbir beis görmemişler, diplomaside diledikleri gibi belgeler hazırlamışlar ve uygulamak istemişlerdir. Bu itibarla Sèvres Antlaşması, Türk vatanında Türk varlığına son verilmesi anlamını taşımaktadır. Artık yapılması gereken haklı ve meşru müdafaa hakkının kullanılması ve bunun dünya kamuoyuna duyurulması gerekmektedir. Anadolu'da milli ve bağımsız bir Türk devleti kurulması azim ve kararlılığında bulunan hareket, Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesinden itibaren bir yandan silahlı mücadele verirken bir yandan da siyaseten ve hukuken milli varlığı tescil ettirmek için çabalayacaktır. Bu bağlamda sınırları belirli vatan bütünlüğünün hukukî belgesi olarak kabul edilen Misak-ı Millî esaslarının, Amasya Tamimi'nden başlayarak, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde şekillenmeye başladığını ve belgeye asıl mânayı veren millî ruhun burada aranması gerektiğini söylemeliyiz. Misak-ı Milli'de ifadesini bulan milli ruh, büyük zaferlerle büyük hedefe ulaşmış ve Hakimiyet-i Milliye'ye dayanan kayıtsız, şartsız müstakil bir Türk Devleti teşkil etmiştir.

Son olarak toparlıyorum, son cümleleri biraz gençlere hitaben söyleyeceğim. Türk'ün Misak-ı Millisi'ni yine Türk'ün tarihi, kültürü ve mücadelesi belirlemiştir. Necip Fazıl'ın Sakarya'ya hitap ederken "**kardeşlerin cömert Nil, yeşil Tuna**" diyor ya, buralar bize aitti. Şu anki bulunduğumuz coğrafyanın çok ötesinde bizim değerlerimiz var, bizim duygularımız var, bizim tarihimiz var, bizim insanımız var, bize ait pek çok şey var, bu da unutulmamalı.

Şahballı da bir şey söylüyor:

"Kızılırmak, Yeşilirmak,

Sen neredesin ben neredeyim

Eriyorum yumak yumak

Sen neredesin ben neredeyim"

Erimeyelim, bu çok önemli. Anadolu coğrafyasını bugün bölmek, parçalamak isteyen küresel birtakım güçlerin cirit attıkları, misyonerlerin cirit attıkları bir dönem yaşıyoruz; Avrupa Birliği'nin birtakım dayatmalarını yaşıyoruz. Buna karşı yine dimdik çıkacak olanlar, bu milli devlete inanmış Türkler, Türk milliyetçileri, Türk Ocaklılar olacaktır.

Teşekkür ediyorum.

SORULAR VE CEVAPLAR

OTURUM BAŞKANI- Şimdi konuşmacılara ilave yapabilmeleri için 3'er dakikalık sırasıyla söz vereceğiz. Ancak yaparken bu arada Yusuf Hocam enteresan birtakım rakamlar söyledi. Bu rakamlara göre bizim Birinci Cihan Savaşı sırasında kayıplarımız sivillerle beraber, hastalanan ve hastalan-dıktan sonra ölenler de dahil olmak üzere, cephelerdeki şehitlerimizle beraber 1,5 milyonu buluyor. Nüfusumuz 12 milyon. Bunu 6 ile çarptığımız zaman Birinci Dünya Savaşında milli mücadele aşamasına geçildiği sırada yetmişmiş, genç, enerjik ve içersinde vatan ve millet heyecanı taşıyan nüfusumuzun bugünkü oranıyla ortalama 7 milyon civarında bir kayıp, bu müthiş bir kayıptır. Ama bu kadar büyük ve müthiş bir kayba rağmen milli mücadelenin yapılmış olması, bizim o mücadelede yer alan öncü kadroların, yani milli şuur sahibi aydınımızın, subaylarımızın, eşrafımızın ve din adamlarımızın toplumla bütünleşerek ortaya koymuş oldukları bir tablo. Elbette Sayın Mustafa Turan'ın dediği gibi Yaban romanında çok güzel ifade edildiği gibi, halk kitlesi önemli ölçüde bu meselelerin bilgisizliği içerisinde, bu da her toplum için doğaldır. Ama buna rağmen kalan aydın, bugünkü aydın gibi değil. Yani, bugünkü vicdanını,